

MOJI SPOMINI

SPOMINE MAGISTRE ELE BRENČIČ - ŠIMCOVE JE PO NJENEM PRIPOVEDOVANJU LETA 2007 POSNEL SMILJAN OGORELEC. BESEDILO JE LETA 2011 PREPISALA IN UREDILA TATJANA OBLAK MILČINSKI.

Brenčiči, Ovsenki, otroštvo, vojna, študij, delo

Ela Brenčič (1925–2008).

Spominjam se svojih starih staršev, posebno očeta in matere mojega ata. Oba sta bila Vrhničana, rojena na Vrhnikih. Najprej so živeli na Vasi, Ob potoku števil. 1. Njihova hiša je bila po okupaciji, po zasedbi italijanske vojske med prvimi porušena. Stric Jože Brenčič, očetov bratranec, ki je kmetijo podedoval, je takrat z družino živel v njej. Dva njegova sinova sta odšla v partizane. Ko so italijanski okupatorji za to izvedeli, so strica in teto pregnali iz hiše. Najprej sta nekaj časa stanovala v Gradišču pri Jesenovcovih, starših Nuške Rijavec, s katerimi smo v sorodu; potem pa sta se

preselila v Dobovičnikovo hišo, ker tudi Dobovičnikovih ni bilo več tu. Italijani so pustili živino v stričevem hlevu. Stric in teta sta se v glavnem ukvarjala s kmetijstvom, sicer pa je bil stric Jože nekaj časa tudi cestni nadzornik, v stari Jugoslaviji celo poslanec, delegat v Beogradu. Imel je tudi lepo knjižnico. Italijani so pustili, da so sosede iz hiše odnesli knjige, tako da se jih je precej ohranilo.

Moj stari oče Jakob Brenčič je bil precej razgledan mož. Imam še z njegovo roko prepisano knjigo prerokinje Šembilije, kjer je zapisano, kot se je zdaj res dogajalo. Z lepim rokopisom je napisal notri še posvetilo: »Moji ženi Mariji Brenčič«. Jaz to hranim. Vse je bilo na podstrehi v naši hiši¹.

Župan Gabrijel Jelovšek ga je zaposlil na občini kot socialnega delavca, ki je skrbel za vrhniške reveže. Posebnih domov zanje še ni bilo. Občina je dala takrat zanje na razpolago hišo zraven sodišča na Jelovškovi cesti, kjer je zdaj bife. Stari oče je poskrbel za tiste, ki so bili potrebni pomoči (ali je kdo zbolel ali karkoli drugega). Zanje se je zavzel. Poskrbel je, da so ga sprejeli v tisto hišo. Tem ljudem so dali tudi denarna sredstva, da niso beračili. Spomnim se, koliko »je naš ata dal na to«. Čeprav je imel majhno pokojnino, ker

Jože - Josip Brenčič, posestnik na Vrhniki, delegat v Beogradu, izvoljen na listi Slovenske ljudske stranke (*"Ilustrirani Slovenec" letnik III, 9. 1. 1927*).

je moral predčasno v pokoj, je bil vsak petek, ko so prišli reveži, v veži tukaj na Stari cesti pripravljen drobiž zanje.

Naj povem še eno anekdoto v zvezi s tem. Nekoč pride k nam Jeračnikov Tone s Stare ceste, iz tiste hiše dol od Stanovnika. Bil je invalid in je hodil s palico. Sestra Mimi je imela takrat kakih petnajst let ... pa se je nekaj vrtel okrog nje ..., pa ga je porinila proč od sebe. Tako je s palico udaril v šipo vežnih vrat – lepo, debelo šipo z ornamentami – in jo razbil. Takrat mama ni grdo nastopila, ampak le rekla: »Ja, Tone, kaj si pa naredil?« Bil je čisto tiho, le odšel je in ga eno leto ni bilo naokoli. Po enem letu spet pride, mama pa pravi: »Ja, Tone, kaj pa šipa?« A Tone: »Zdaj je pa že plačana!« Zato ker eno leto ni ob petkih prišel po denar, je bila šipa plačana! To sem si zapomnila.

Kako je prišel stari oče do hiše na Stari cesti?! Verjetno je nekaj zaslužil na občini. Najprej je kupil Mrovcovo hišo zraven Langenvalterja, nasproti Leskovca – Glažarja, kjer je zdaj Rode. Hiša je bila stara, enonadstropna z majhnimi okni. Ni imela frčad. Tam sta imela nato z mojo staro mamo go-

stilno. On je začel bolehati, postaral se je, stara mama pa ni bila preveč navdušena za gostilno, z drugimi pa je tudi težko delati. Zato ga je pregovorila, da sta hišo prodala Francu Brenčiču, ki pa ni bil z njima v sorodu. Ta je tisto staro hišo »dvignil« po prvi svetovni vojni, preden se je začela druga svetovna vojna. To našo hišo na Stari cesti je stari oče kupil leta 1888. Zamenjal je portal in dal vklesati letnico gradnje hiše. Hiša je bila tudi že stara, čisto mogoče še s slamo krita. Lesene stopnice so vodile gor iz kuhinje. Šele kasneje, ko se je Mimina hčerka Magda, ki je z možem Smiljanom stanovala v frčadi, odselila, je bila narejena kopalnica in stopnice iz veže. Predno sta se stari oče in stara mati vanjo vselila, so se jima rodili štirje otroci; na Stari cesti se jih je rodilo še šest. Moj oče Franc je bil najstarejši. Rojen je bil leta 1879 še v hiši Ob potoku. Najmlajša je bila Anči, ki je umrla za očesno tuberkulozo. Vem, da je bil atov brat sodnijski sluga v Ljubljani. To je bil je stari oče Mirje Gspan. Sestra Tina se je omožila v Ljubljano, pisala se je Brežnik. Imela je dva sinova, Vinka in Lada.

Moj ata Franc je hodil v osnovno šolo na Vrhniki, še v staro šolo pri cerkvi. Avstro-ogrsko vojsko je služil v Gorici. Potem se je šel učiti tapetništva in sedlarstva v Logatec k tapetniku Lenarčiču.

Moja mama Tončka je bila rojena v hiši pri Bajtnovih na Vrhniki. Njen oče, moj stari oče, se je pisal Ovsenk. Stara mama pa je bila iz vasi Zavratac na Spodnjem Idrijskem. V tistem času, ko sta se poročila, so bile velike stiske. Oče je bil tesar in je hodil delat v Bosno. Tam so delali tudi po strehah in ob vsakem vremenu. Prehladil se je in se težko bolan vrnil domov. Moja mama je bila takrat stara dvanajst, trinajst let. Bili so brez vsega, živeli so od tega, kar so sami doma pridela-li. Bilo je več sester in brat. Brat je odšel v Ameriko, sestre pa so našle delo v Ljubljani.

Ena, od Kotluškove Davorine mama, se je pisala Borštnar, ko se je v Ljubljani omožila. Najmlajša Ančka se je omožila z bratom gostilničarja Naceta Kunstlja.

Ker so zelo težko živeli, je morala tudi moja mama zelo mlada iskati službo. Bila je že izučena šivilja, a ni mogla šivati doma, ker ni bilo niti prostora. Zato je hodila »strečeni poštni uradnici«, ki je živela v Verbičevi hiši ob Tržaški cesti, kjer je zdaj vrtec. Rada je imela to gospo. Pri njej je dobila hrano in obleke ter razne druge stvari. Kosilo je navadno nesla bolnemu očetu. Imela ga je rada. Zanj bi naredila vse, le da bi še nekaj časa živel. Pa je kmalu umrl.

Ata je prišel v službo kot tapetnik k precej premožni obrtniški družini, ki je imela podjetje z veliko zaposlenimi v središču Ljubljane, nasproti Figovca. Matjan so se pisali. Ko so zidali hotel Union, so ga oni opremljali. Ta družina je vzela mamo v službo kot pestrno. Tam sta se spoznala z očetom. Poročila sta se, se naselila v Borovnici in začela delati na svoje. Za tem sta se preselila v Litijo, kjer se je ata zaposlil na davkariji. Ni mogel več delati v svojem poklicu, ker je bil alergičen na žimo. Dobro sta se vživela in lepo so se razumeli s Simončičevimi, pri katerih sta stanovala. Njihova hčerka je kasneje prihajala na obiske na Vrhniko, ko sem bila že jaz rojena. Začela se je prva svetovna vojna in ata je bil takoj vpoklican. Bil je na soški fronti. Mama je ostala sama z dveletno hčerko Mimi. Stari oče Jakob jo je povabil, naj se preseli k njemu na Vrhniko. Potreboval je pomoč, bil je bolan, imel je kožnega raka na roki. Na Vrhniki takrat ni bilo medicinskih sester. Zdravnik iz Verda je skrbel za vse ljudi na Vrhniki in okolici. Stari oče je umrl še pred koncem vojne.

Sestra Mimi je bila stara trinajst let, ko sem se rodila. Kar malo nerodno ji je bilo. Mama je povedala, da je, ko je bila mlajša,

kar naprej hodila spraševat k sosedi Štular, ki je bila babica, kdaj bo še k nam prinesla *eno punčko*. Sedaj pa ni bila navdušena nad mano. Tako me je največ pazila Jerebova Anica. Tudi ko sem že malo odrasla, sem bila najraje pri njih. Res sem jo imela rada.

Mimi je odšla zgodaj služiti. Najprej je delala v pisarni tovarne usnja Polak. Priporočil jo je naš prijatelj gospod Koželj, ki je bil moj krstni boter. Končala je osem razredov osnovne šole, zelo lepo je pisala in bila je pridna in resna deklica. Ko je tovarna propadla, je ostala brez službe. Vpisala se je na Krištofov enoletni (administrativni) tečaj in ga zelo uspešno končala. Ker ni našla zaposlitve, je šla služiti k Perlezovim na Resljevo cesto v Ljubljani. Gospa Prlezova je bila hčerka znanega zdravnika. Njen mož, gospod Prlez, je imel pri Tromostovju trgovino z oblekami. Zelo dobro je zaslužil. Otrok nista imela. Mimi je pri njih delala, dokler se ni omožila. Dobro se je vživela. Gospodinja je bila zadovoljna z njo, kar za svojo so jo vzeli. Tudi mene so imeli radi. Spomnim se, da mi je gospa, menda za Miklavža, dala otroško knjigo, ki sem jo bila zelo vesela. Takrat je bilo težko priti do takih knjig. Gospa in nova kuharica sta bili na Mimini svatbi in sta tudi na poročni sliki. Riko Kokot, Mimin mož, je bil precej starejši od nje. Sorodniki so posredovali, da se je seznanila z njim. Po poroki sta živela pri nas na Stari cesti.

Spomnim se poroke, ki je bila pri Sv. Trojici. Bila sem oblečena v belo – tako kot njena družica. Mimi je imela lepo krem obleko. Vse je bilo lepo pripravljeno, ko je začela jokati. Razmišljala sem, da je ohcet vendar veselje, njo pa so komaj potolažili. Potem pa sem »pogrunjala«, zakaj je jokala. Mimi je bila kot mlada deklica zaljubljena v soseda, Naceta Kunstlja. Ko so starši to ugotovili, jo je njegova mama poklicala k sebi in rekla: »Mimi, pozabi našega Naceta, on je namenjen za šolo, šel bo v *lemenat*.« Kako ji je

bilo težko! Ampak vez je še vedno ostala. Meni se zdi, da tudi pri njem. Ubogal je starše. Tudi ona je morala ubogati. Ko pa se je omožila, ji je to prišlo pred oči – zdaj je pa konec!

Pri nas je takrat stanoval poštni uradnik Franc Kordiš, ki jo je tudi imel rad. Bil je vesel, da je Nace šel v *lemenat*. Upal je, da ga bo vzljubila. Mimi je bila prijateljica Nacetove sestre France, omožene z vrhniškim *mežnarjem* Jurjevčičem. Ko je šla Franca brata obiskat v *lemenat*, je s seboj vzela tudi Mimi in mene. Takrat sem bila prvič in zadnjič v ljubljanskem *lemenatu*.

Ko je Nace imel novo mašo na Vrhniki, me je Kordiš naučil deklamacijo, da bom deklamirala na pojedini po novi maši. Še danes znam to pesem na pamet. Učil me je v upanju, da bo Mimi razveselil. A na žalost ni bilo nič s tem. Pojedina je bila v Rokodelskem domu. Velika dvorana v prvem nadstropju je bila polna gostov, povabljenih na novo mašo, med njimi tudi jaz. Pridem na vrsto za deklamacijo, jaz pa v jok! Škof Rožman, ki je bil tudi tam, se je zanimal, zakaj jokam. Povedali so mu, da imam tako tremo. Dva *lemenatarja* sta me odpeljala na hodnik in nato ven na *gank*. Nagovarjala sta me, naj se pomirim in deklamiram pesmico. Prigovarjali so mi, kako bodo vsi veseli poslušali. In potem sem stopila na stol in začela deklamirati:

V šolo pojde mali Nacek, mamica veli,

kaj bo v šoli tak zaspanček, oče zarohni.

Mamica pogačo speče sineku na pot,

očka Nacku trdo reče, glej, da boš gospod.

Danes Nace ni zaspanček, znan je že povsod,

Dominus vobiscum poje, Nace je gospod.

Prejela sem velik aplavz! Tega dogodka nisem nikoli pozabila! No, to je bilo prvič, da sem tako nastopala, potem sem še nekajkrat.

Naslednji dan smo šli do lovske kočv v Rakovcu. Tja smo bili skoraj vsi povabljeni. Imeli smo se res zelo lepo. Tudi jaz se bila zadovoljna. Čeprav sem bila še otrok, so mi posvečali veliko pozornosti, ki je nisem bila vajena. Zadnjič mi je nekdo rekel, da bi si to lahko zapisala. Zdaj imam to zapisano v zvezku, da bom imela za spomin, kako me je Kordeš učil.

Rožmancov Tone, ki je igral pri godbi, je rad hodil k nam. Rad je videl Mimi. Pa so ga zvečer fantje, njegovi prijatelji, *hecali*, ker so to vedeli. Rekli so mu: »Tone, danes, ko si tako pri volji, kaj če bi ti *lojtro* pod njeno okno postavil!« Ni mu bilo treba dvakrat reči. Sredi noči Tone z *lojtro*! Njegova mama pa je to videla in v spalni srajci pritekla do nas. »Tone, lepo te prosim, nikar ne nori, nikar ne nori! Dol pojdi!« In jo je ubogal. Bil je tako dober, pošten fant. Kljub temu da ga je Mimi odklanjala, ni pokazal zamere, sovraštva. Nasprotno! Bil je prvi človek, ki je prišel na novega leta dan k nam voščit praznike.

Petinštiridesetega leta, tik pred koncem vojne, je bilo zelo napeto. V Ljubljano smo se dijakinje vozile z vlakom. V šoli so nas mobilizirali, da smo hodile kopat strelske jarke v Šentvid. Takrat je bila Ljubljana bombardirana. Tistega dne smo se peš vračale skozi Šiško in Tivoli. Ko smo bile že na robu Tivolija, so prileteli bombniki in vrgli bombe. Prva je padla na Vrtači, kjer je bila porušena ena hiša. Strašno je počilo in vrglo nas je po tleh. Ko smo prišle k sebi, smo šle gledat, kaj se je zgodilo. Razrušena je bila tudi Finžgarjeva hiša in še nekaj drugih. Po tem smo bile tiste, ki smo se vozile z vlakom, oproščene kopanja strelskih jarkov.

Tudi na vlaku se je zgodilo, da smo zavozili na mino. Ko smo se peljali z Vrhniko zjutraj v šolo, je na Drenovem Griču, tam, kjer seže gozdiček skoraj do proge, eksplodirala mina. K sreči se je vlak ustavil, da ni bilo tako hudo. A nastala je strašna panika. Nekateri potniki so hoteli kar skozi okno skakati. Vlak naprej ni več peljal. Peš smo se vrnili na Vrhniko. Nekaj dni po tem nismo šli v šolo.

Spomnim se še začetka vojne, ko so vkorakali Italijani. Spočetka so bili mirni. Dvainštiridesetega je bilo najhuje. Videla sem, kako so zažgali Dimnikarjevo hišo. Hiša je zdaj last Malavašiča v Hribu. Nato sem od Glažarja - Leskovca gledala, kako so pri naših vrgli hišo v zrak. Kako mi je bilo takrat grozno hudo! Riko je bil rajonski električar in je opravljal svoje delo naprej. Imel je pomemben poklic. Ker so ga potrebovali, so ga pustili pri miru. Njegove mlade delavce pa so zaprli. Eden ali dva sta odšla v partizane in se nista več vrnila. Te delavce sem skoraj vse poznala. Vsako jutro so se mu hodili javljati, da jih je razporedil, kam gre do na delo. Pri nas smo se rešili. Ata je bil star pa bolan, zato so ga pustili pri miru. Morali pa smo vzeti italijanskega oficirja na stanovanje. Najprej je pri nas stanoval Muci Aldo iz Bologne. Bil je študent tehnike. V začetku nisem znala besede italijansko, zato sva se pogovarjala v francoskem jeziku. Dobro sva se razumela. Naučil me je veliko italijanskih besed. Upala se mu vse reči. Spomnim se, da sem mu nekoč rekla, da smo mi njihovi sužnji in naj ne pričakujejo, da bomo veseli te njihove zasedbe. Potem sem se pa zbala. Bil je tri, štiri mesece pri nas. Jeseni so morali vsi, ki so bili na Vrhniki, oditi na rusko fronto. Nobeden se ni vrnil. Dosti mi je pripovedoval o svoji družini. Imel je sestro, ki je bila operna pevka v Milanu. O svojem dekletu, ki je bila profesorica, pa ni dosti govoril. Ko sem čez leta potovala v Italijo, sem v Bologni pobr-

skala po telefonskem imeniku, če bi še našla to ime. A ga ni bilo.

V šoli smo se takoj začeli učiti italijanščino. Dobili smo profesorice, Italijanke, ki niso znale besedice slovensko. A so nas vseeno nekaj naučile. Imam še sliko, ko smo slikane s profesorji in so tudi te Italijanke na sliki.

Razmere so postajale vse hujše. Začeli so zapirati moje prijateljice: Habetovo Ivanko, Grampovčanovo Bronko. Bronka in Nuša Rijavec sta bili internirani v Rawesbruecku. Nuša je bila tako mlada, najmlajša, ko so jo zaprli. Majda Koprivnikar je bila v konfinaciji na avstrijskem Koroškem, na prisilnem delu na kmetiji. Tudi jaz sem pričakovala, da me bodo zaprli. Dolgo sem imela pripravljeno, kaj bom vzela s seboj, če me pridejo iskat. Imela sem srečo, ker sem hodila v šolo. V šoli smo bili kolikor toliko pod kontrolo. Opazovali so nas. Videli so, da se ne ukvarjamo s politiko, zato so nas pustili pri miru. Zaprta je bila tudi Regina. Njo sem hodila obiskovat v zapore na Poljanski cesti v Ljubljani. Ivanka je bila zaprta na sodišču. Bronka je bila v začetku tudi tam doli na Poljanski. Šla sem jo obiskat, predno so jo odpeljali. Zvezo sem imela z njimi vseskozi, a sem imela srečo, da sem *skozi prišla*.

Bratranca Lada in Vinka, sinova tete Tine, so tudi zaprli. Najhujše je bilo, ko so zaprli inženirja Kotluška. Pri njih sem stanovala eno leto, in sicer takrat, ko se nismo smeli voziti v Ljubljano. Prosila sem sestrčno Davorino, njegovo ženo, če lahko pridem k njim za ta čas. Rekla mi je, da sem dobrodošla. Samo (živilsko) karto sem jim dala. Potem je še mama prosila soseda železničarja, da je vsake toliko časa prinesel mleko, ki ga v Ljubljani ni bilo, pa meso, ki ga je mama kupila na črni borzi, v jeseni pa vrečo krompirja, fižol. S tem smo jim plačali. Imeli so me radi, kot bi bila njihova. Zlasti inženir Kotlušek je bil dobričina, ni delal razlike

med svojimi otroci in mano. Leta 1944 so ga zaprli. Zaprt je bil na policiji. Tam so ga tako pretepali in mučili, da je umrl. To nam je prišla povedat Davorinina prijateljica, Vrhničanka. Spominjam se, da sem tako jokala, kot bi za svojim očetom. Ženo Davorino je njegova smrt zelo prizadela. Začela je hirati, zbolela je na živcih in naredila samomor. Na pogreb sem šla samo jaz, saj sem samo jaz imela dovoljenje, ker sem se vozila v šolo. Ko sem se s tistega pogreba hotela zvečer vrniti z vlakom, vlak na Vrhniko ni več peljal. Prespala sem pri drugi teti.

Nato sem srečala svojo sosedo, sošolko iz gimnazije, Molkovo Tono, ki mi je povedala, da z Vrhnike vse beži. Predlagala mi je, da bi šli skupaj peš na Vrhniko. Teta, pri kateri sem prespala, me ni rada pustila, a sem ji obljubila, da če ne bo šlo, se bova vrnila. Prišli sva do Loga. Tam pa so bili še Nemci. Ustavili so naju in naju vprašali, kam greva. »Domov,« sva odgovorili. »Ne moreta, ker je tukaj že fronta.« Slišalo se je tudi pokanje. Kaj pa zdaj? Bila sem že utrujena. Sonce je močno pripekalo. Želela sem priti do prve hiše. Poznala sem Marenčkarjeve na Logu. Njihova gospodinja je bila Habetova z Vrhnike. Res sem želela priti le do te hiše, ki je bila skoraj nasproti nemške pisarne. »Naprej pa ne smeta, ker je za vaju nevarno.« Midve sva šli tja. Tam je že bilo nekaj internirancev, ki so se vračali iz internacije. Vstopiva. Povem, od kod sva in zakaj sva se ustavili. Mici je rekla, da naj počakava, rekoč: »Dokler bom imela zadnji krompir, ga bom skuhala, kruha pa še imam. Bomo že. Danes bom naredila kosilo, za naprej bomo pa videli.« In res! Bilo nas je polna miza in vse nas je nahranila. In zvečer ... kam? Kar v klet smo si nanесли slame in listja. V kleti smo bili skupaj z interniranci, pozneje pa so prišli še vaščani. Potem so še pripeljali ranjenca. Zunaj ga je zadela granata. Nisem mogla spati. Ležala sem oblečena, kakor sem prišla s pogreba. To je trajalo dve noči.

Tretjo noč sredi noči zaslišimo ropot. Po cesti se je nekaj premikalo. Izvemo novico, da so prišli partizani. Tam sem zagledala prve partizane. Prvi, ki me je videl, je rekel: »Joj, tebe sem pa že na Reki srečal!« Povedala sem mu, da sem bila ves čas tukaj. »Potem pa ti je bila tista deklica tako zelo podobna.« To je bilo moje prvo srečanje s partizani, ki so nas osvobodili.

Veseli smo šli peš na Vrhniko. Kmalu sem se vrnila, ker jih je zelo skrbelo zame. Tudi mene je skrbelo zanje, ker so tisti, ki so bežali z Vrhnike, povedali, kakšno streljanje je na Vrhniki in da goriyo tudi hiše. Res je na Klancu gorela hiša, in sicer tam, kjer se od nas gre na Sv. Trojico. Potem je življenje postajalo normalno, počasi, počasi ...

Končala sem gimnazijo. Mature sem bila oproščena. Bronka in Ivanka sta mi dali potrdilo, da sem z njimi sodelovala in na tej podlagi sem bila oproščena. Ministrstvo za zdravstvo je takrat razpisalo tečaj za lekarniške laborante. Čeprav nisem mislila na fakulteto za farmacijo, ki je takrat še ni bilo v Ljubljani, (morala bi v Zagreb, kjer bi me starši sploh ne mogli vzdrževati), sem se na ta tečaj prijavila. Že na prvem predavanju je magister Bohinc spraševal kandidatke o njihovi izobrazbi. Nekatere so imele le osnovno šolo, druge so bile priučene v lekarni ali laborantke. Ko sem povedala, da imam osem gimnazij, mi je svetoval, naj počakam do jeseni, ker bodo v Ljubljani odprli vsaj prva dva letnika farmacije. Izpisala sem se iz tečaja in se jeseni vpisala na Fakulteto za farmacijo v Ljubljani. Tu sem končala dva letnika. Naredila sem vse izpite, ki so bili pogoj za naprej. Bila sem zadovoljna.

Za nadaljevanje študija sem morala v Zagreb. Tam pa nismo imeli nobenega znanca. Zaman smo iskali vse mogoče zveze, da bi našli zame stanovanje. Bližal se je november, začela so se predavanja, jaz pa sem bila

še doma. Ponovno sem pisala Nevenki, ki je šla v Zagreb študirat agronomijo. Odpisala je, da sicer ne ve za nobeno sobo, naj pa kar pridem, da bo svojo gospodinjo prosila zame in se bova stisnili v njenem kabinetu. Bo pa še naprej iskala. Odpotovala sem v Zagreb. Nevenka mi je medtem našla podstrešno sobo v Vinogradski ulici. Še danes sem Nevenki hvaležna za to uslugo.

Imela sem sobico, zato sem potem še jaz k sebi vzela študentko Zdenko iz Radeč, ki je tudi bila brez stanovanja. Tu sva stanovali, dokler ni najina gospodinja umrla. Ko sva se po počitnicah vrnili z Vrhniko, sva našli najine stvari zložene na podstrehi. Posvojenka najine gospodinje je po njeni smrti stanovanje oddala drugim najemnikom. Zdenki se je nato posrečilo dobiti stanovanje pri slovenski družini Drnovšek – doma so bili nekje v Zagorju. Gospod je imel obrt in bili so zelo dobro situirani. Naju so vzeli v »devojačko« sobo. Tu sva bivali do konca študija.

Na fakulteti nas je bilo precej Slovenk. Pohvaliti moram hrvaške profesorje. Do nas so bili vsi zelo prijazni, skoraj bolj kot tu v Ljubljani. Ne bi rekla, da so kaj popuščali. Imeli so lep pristop do nas, ki smo bili različnih narodnosti, od Makedoncev do Albank. Zdi se mi, da so nas Slovence še najbolj cenili. Res pa je, da smo se vse, brez izjeme, zelo trudile. Nobena ga ni kaj lomila. Jaz nisem šla na nobeno zabavo. Zdenka je včasih šla. V meni pa te želje ni bilo. Želela sem si samo to, da študij čim prej končam.

Bila sem zadovoljna, še bolj pa naši na Vrhniku, ko sem absolvirala. Leta 1949 sem prišla domov na zadnje *semestralne* počitnice. Februarja sem se vrnila v Zagreb. Spomnim se, ko sem se pripravljala na odhod, je ata sedel v kuhinji. Stopila sem do njega in dejala, da odhajam. On pa mi je rekel: »Le pojdi, ampak rečem ti, bodi poštena, bodi pridna, pa te bodo vsi radi imeli.« Takrat nisem ve-

dela, da so bile to njegove zadnje besede, namenjene meni.

Čez štirinajst dni sem dobila telegram. Poslal ga je Riko. »Pridi takoj domov, ata je umrl.« Seveda sem se takoj odpravila. Čez tri ure je imel vlak odhod. Prišla sem še pravočasno domov. Naslednji dan je bil pogreb. Grozno mi je bilo hudo. Atovih zadnjih besed nisem mogla pozabiti in sem se jih tudi držala. In ni mi žal. Ata mi drugače ni dosti pridigal in govoril. To pa se me je tako dotaknilo, da je ostalo v meni do danes.

Nedeljski izlet na Sveto Trojico. Z leve: Jože Grom, sedita neidentificirana, Riko Kokot, Mimi Kokot in Jože Sikyta.

Nekaj dni po pogrebu sem se vrnila v Zagreb. Imeli smo še nekaj predavanj in opraviti sem morala še izpite za diplomu. Posebej diplome nismo imeli. Tako se je končalo moje zagrebško življenje.

Po vrnitvi domov sem se javila na Ministrstvu za zdravstvo, ker sem bila njihova štipendistka. Povedali so mi, da je na razpolago samo Cerknica, kjer bo treba prevzeti lekarno, ki je bila do takrat še privatna. Mene je kar streslo. Rekla sem jim, da se takoj po diplomi še ne čutim sposobne, da bi prevzela vodenje lekarne. Kjerkoli bi bilo še kakšno mesto, da bi bil kdo drug uprav-

nik, vsaj nekaj mesecev – to bi sprejela! Ko so videli, da imam solze v očeh, so mi rekli, da bodo pogledali in me obvestili, če bodo kaj našli.

Res sem dobila obvestilo, da je prosto mesto v Solkanu blizu Gorice in se lahko javim tja. Do stare Gorice, ki je bila napol naša, napol italijanska, je takrat vozil vlak z Verda. Enkrat samkrat sem se peljala z vlakom, drugače pa sem se vozila z avtobusom. Z avtobusom sva se vozili z gospo Kogoj, ki je šla v Brda urejat stvari v zvezi s Slavkovo poroko. Slavkovo dekle je bilo namreč doma iz Brd. To mi je dalo malo *korajže*, ker mi je bilo tam vse tuje. Morala sem dobiti tudi dovoljenje za bivanje v tej coni.

V lekarni so me lepo sprejeli. Upravnica je bila Slovenka, od mene dve leti starejša. Študirala je farmacijo v Italiji, v Milanu. Imela je naslov doktor, kot so ga tam dobivali farmacevti. V lekarni so delali še ena *tehničarka*, Štajerka po rodu, laborantka, knjigovodja in snažilka – ti pa so bili Primorci. Lekarna je bila zasilno urejena v privatni hiši. Stanovanje sem dobila v hiši zraven lekarne. Imela sem službo stalne pripravljenosti. To sva si delili z upravnico tako, da sva vsaka štirinajst dni dežurali in bili na razpolago. Zelo dobro sem se razumela z zdravnikom in ljudmi v hiši, kjer sem stanovala. Z drugimi ljudmi sem imela manj stikov, ker ni bilo časa. Takrat sem povabila tudi nečakinjo Magdo, da je bila teden ali dva pri meni.

Kar hudo mi je bilo, ko sem dobila dekret, da moram v Brda, da bom prevzela lekarno od laboranta, ker niso smeli dopustiti, da bi sam razpolagal z njo. Bil je zelo ambiciozen. Predstavil me je, da sem prišla gor zato, ker bo šel on k vojakom in me bo do takrat izučil. Jaz sem molčala in se posvetila inventuri, ki jo je bilo treba takrat izračunati. Le malo sem opazovala, kako dela. Bal se je, kako bom nastopala proti njemu, da ga ne bi

blamirala, ker je imel tam gori že dekle, medicinsko sestro. Skušala sem na lep način vse urediti. Bil mi je hvaležen, čeprav sem se mu nekoč zamerila. Ko sem hotela na dopust in nisem upala pustiti samega, sem v bolnici Šempeter prosila zdravnika, da je ta čas prišla njihova *tehničarka* namesto mene v lekarno. Takrat sem prvič imela malo dopusta, da sem lahko šla domov.

Zasilno podstrešno stanovanje sem imela pod gradom Dobrovo. Do njega sem hodila po lesenih stopnicah, ki so bile bolj lestev kot stopnice. Vode sem imela na razpolago vrč na dan. To je bilo za vse, kar sem potrebovala. Lekarniške halje sem hodila prat na potok četrte ure daleč. Tudi zato sem si želela domov, da sem si stvari malo uredila. Potem sem dobila malo boljše sobo pri družini, kjer sta bili samo dve sestri in so imeli več sob. Z vodo pa je bilo ravno tako. Imeli so vodnjak z deževnico. Dobila sem jo tudi samo vrč na dan.

Preselila sem se januarja, februarja pa sem zbolela. Dobila sem visoko vročino, otekla in boleča kolena, na noge nisem mogla več stopiti. To je bila posledica mojega skromnega življenja. Že v Zagrebu nismo imele peči, bile smo vseskozi v mrzlem. Tukaj pa tudi ni bilo nobene peči. Za celo lekarno, kjer so bili trije prostori, smo imeli gašperček, da smo se malo ogreli. Sicer res ni bilo take zime, kot smo je bili vajeni, a mene je le zeblo. Tisti dnevi so mi bili najhujši, ko nisem vedela, ali bom še stopila na noge. Zdravnik je sem prišel iz Kanala enkrat na teden. Obiskal pa me je še dr. Kesler, ki je bil med vojno na Vrhnikih, stanoval je doli pri Orosziju. Pregledal me je in mi zapisal tablete Kodacil. Nisem mogla jesti, samo pila bi. Prejšnja gospodinja mi je prinesla kuhane suhe slive. Kako sem bila tiste slivove vode vesela! Ne vem, ali me je prav to rešilo! Čez kakih štirinajst dni se je stanje začeloboljšati in tretji teden sem že stopila na nogo.

Prišli so me obiskat iz lekarne v Solkanu, tudi sanitarni inšpektor, doma iz Grosuplja, ki me je poznal, je prišel, potem eden od zdravnikov, iz lekarne pa čisto vsi. S kole-si so se pripeljali do Plav, od tam pa so šli peš. Nama z Jožetom, tem laborantom, se je posrečilo pripraviti nekaj stvari, da sva jih pogostila. Vino sva kupila. Pripravila sva pecivo iz orehov. On je dobil orehe pri kmetih, sladkor smo imeli na karte, jajca so se tudi dobila pri kmetih. Ko so odhajali, sem slišala, da je eden rekel, o, zdaj bo pa jokala, ko gremo! Res, tako sem jih bila vesela, ja, še s Šempetra kolegica je prišla gor z njimi, tista je bila prav moja kolegica, Ljubljančanka. Tako vesela sem bila tistega obiska!

Potem so imeli tudi oni delovno akcijo. Zdravniki so organizirali, da so sprejemali ljudi na preglede. To je bilo v Vipolžah. Je bilo dosti medicinskih sester in so zdravniki takrat naredili prav lepo akcijo, da bi pomagali ljudem, ker so bile razmere zanje res hude. Prej so bili navajeni hoditi v Videm, zdaj pa je bila vmes meja.

Jeseni sem dobila nov dekret. Morala sem iti v Sežano. Tam se je izpraznilo mesto, ker je moja kolegica, doma iz Celja, prosila za službo v Celju. V Sežani sem bila dve leti upravnica. Imela sem dve lekarniški postaji, eno v Kozini in eno v Komnu.

Za tem pa sem dobila obvestilo, da bo na Vrhniki prosto mesto (1954), če se hočem prijaviti. Javila sem se. Ko me je sestra Mimi opozorila, naj prosim tudi za stanovanje, sem šla do tedanjega upravnika lekarne, Mavca.

Magistra Ela Brenčič, 10. februarja 1954 (foto hrani : Smiljan Ogorelec).

Povedal je, da bo še leto dni ostal v stanovanju na Vrhniki, ker si zida hišo v Šentvidu in se bo vanjo lahko vselil šele prihodnje leto. Ko sem to povedala, mi je mama rekla: »Kar pridi domov, se bomo ta čas že stisnili.« Po enem letu sem dobila sobo nad lekarno. Potem sem enaintrideset let delala na Vrhniki.

Opombe

- 1 Danes Stara cesta, šte. 28. Glej v: Polona Roblek, Hiše se spreminjajo, sledovi ostajajo. Sprehod po vrhniški Stari cesti. Vrhniki razgledi 9/2008, str. 118.